

W5: Finanse publiczne. Pojęcie, istota oraz funkcje budżetu państwa. Dochody i wydatki publiczne. Równowaga budżetowa, deficyt budżetowy i dług publiczny. Finanse regionalne i lokalne. Zasady dysponowania środkami publicznymi.

Finanse publiczne - definicja

1. Dziedzina, która traktuje o publicznych zasobach pieniężnych. Przedmiotem nauki o finansach publicznych są reguły odnoszące się do publicznych zasobów pieniężnych, a także procesy związane z ich gromadzeniem i rozdysponowaniem oraz skutki gospodarcze, społeczne i polityczne będące następstwem tych operacji.
2. Zjawiska ekonomiczne związane z mechanizmem podziału dochodu narodowego, który jest dokonywany przez gromadzenie środków, ich wydatkowanie przez podmioty publiczne.
3. Procesy związane z powstawaniem i rozdysponowaniem pieniężnych środków publicznych zapewniających funkcjonowanie sektora publicznego.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 125.

Finanse publiczne – cechy charakterystyczne

1. Jedną ze stron stosunku prawnego jest podmiotem publicznoprawnym, za którym stoi władztwo i przymus państwowy.
2. Podejmowane działania są w interesie publicznym, a obowiązki władztwa są wysoce reglamentowane przez przepisy prawa.
3. Zarządzanie publicznymi środkami finansowymi jest podporządkowane trybowi politycznemu, procedurom administracyjnym, a nie metodom rynkowym.
4. Realizacja interesu publicznego, tj. zaspokajanie potrzeb społecznych, może odbiegać od celu, którym kierują się podmioty gospodarcze (maksymalizacja zysku).
5. Organy władzy publicznej ustalają i kontrolują wielkość zasobów pieniężnych tej kategorii finansowej.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 125.

Finanse publiczne – kryterium majątkowe

Przyjmując kryterium majątkowe, sektor publiczny tworzą:

- majątek służący władzy i administracji państwowej
- majątek służący publicznym instytucjom usługowym
- majątek w użytkowaniu publicznym
- majątek zaangażowany w działalność gospodarczą

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 98.

Obszary działalności państwa (władz publicznych)

Realny (rzeczowy)

- Majątek publiczny (tzn. lasy, bogactwa naturalne, zbiorniki wodne, zasoby wody, szlaki wodne, drogi, budynki użyteczności publicznej, urządzenia infrastrukturalne itd.), które albo wprost reprezentują dobra publiczne, albo dzięki którym dobra publiczne i dobra społeczne mogą być tworzone.
- Majątek obrotowy (np. rezerwy państwowe paliw, żywności; zapasy leków, opału itd.) w jednostkach użyteczności publicznej.

Finansowy

- W celu zachowania i powiększania majątku publicznego oraz aby wytwarzać na bieżąco dobra publiczne, niezbędne jest gromadzenie dochodów publicznych.

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 98.

Struktura i podmioty sektora finansów publicznych [1/6]

Przekrój podmiotowy:

władze ustawodawcze szczebla centralnego (parlament) oraz władze szczebla pośredniego (rady regionalne) i szczebla samorządowego (rady gminne);

władze wykonawcze (rządy, zarządy itp.) wymienionych wyżej szczebli;

Władze kontrolne działające w imieniu władz stanowiących (w Polsce: Najwyższa Izba Kontroli; Regionalne Izby Obrachunkowe);

aparatus skarbowy zajmujący się bieżącą realizacją dochodów i wydatków publicznych i ich kontrolą (np. tzw. policja skarbową), zarządzaniem budżetem, funduszami ubezpieczeniowymi itp.;

podmioty (jednostki), które są finansowane z funduszy publicznych, zwłaszcza jednostki budżetowe (szkoły, jednostki: wojskowe, sądownictwa, policji, administracji publicznej itp.).

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 100.

Struktura i podmioty sektora finansów publicznych [2/6]

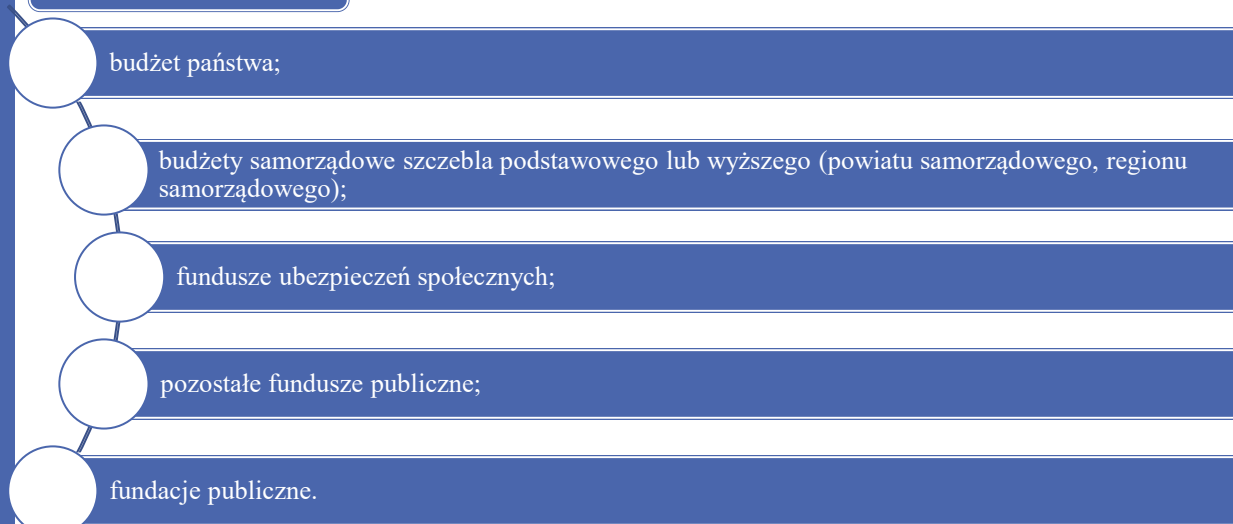
Przekrój prawny:

1. konstytucja lub inna ustawa zasadnicza zawierająca ogólne zasady tworzenia funduszy publicznych oraz obowiązki poszczególnych rodzajów władz publicznych w zakresie uchwalania, wykonywania i kontroli funduszy publicznych;
2. prawo budżetowe, z reguły w randze ustawy, regulujące zasady budowy ustroju budżetowego;
3. coroczne ustawy budżetowe i uchwały budżetowe samorządów;
4. ustawy podatkowe;
5. ustawy o pozabudżetowych funduszach publicznych;
6. ustawy o finansach samorządowych (lokalnych, regionalnych);
7. ustawy regulujące działalność ministra finansów (skarbu) oraz działalność aparatu skarbowego (finansowego);
8. ustawa karnoskarbowa;
9. ustawa o zobowiązaniach podatkowych;
10. akty normatywne regulujące działalność ministra finansów (skarbu), rządu, innych ministrów, na szczeblu lokalnym zaś zarządu gminy i jego przedstawicieli;
11. akty wykonawcze, wydawane zwłaszcza przez ministra finansów (skarbu).

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 100-101.

Struktura i podmioty sektora finansów publicznych [3/6]

Przekrój instytucjonalny:

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 101.

Struktura i podmioty sektora finansów publicznych [4/6]

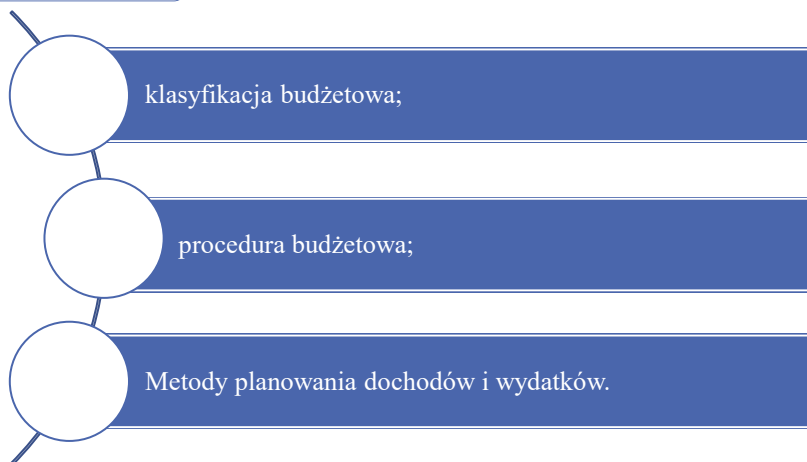
Przekrój instrumentalny:

1. podatki centralne;
2. podatki lokalne;
3. opłaty;
4. cła;
5. dochody z majątku publicznego (np. dywidendy, renty);
6. składki na ubezpieczenie społeczne;
7. subwencje;
8. dotacje;
9. kredyty i pożyczki publiczne.

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 101.

Struktura i podmioty sektora finansów publicznych [5/6]

Przekrój techniczny:

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 101.

Struktura i podmioty sektora finansów publicznych [6/6]

Podmioty wchodzące w skład sektora finansów publicznych (art. 9 Ustawy o finansach publicznych):

- 1)organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały;
- 2) jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki; 2a) związki metropolitalne;
- 3)jednostki budżetowe;
- 4) samorządowe zakłady budżetowe;
- 5) agencje wykonawcze;
- 6) instytucje gospodarki budżetowej;
- 7) państwowe fundusze celowe;
- 8) Zakład Ubezpieczeń Społecznych i zarządzane przez niego fundusze oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze zarządzane przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
- 9) Narodowy Fundusz Zdrowia;
- 10) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej;
- 11) uczelnie publiczne;
- 12) Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne;
- 13) państwowe i samorządowe instytucje kultury;
- 14) inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz, banków oraz spółek prawa handlowego;
- 15)Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Wykaz spółek z udziałem Skarbu Państwa 2023-06-30 - Otwarte Dane, https://dane.gov.pl/dataset/1198/resource/50944/table?page=1&per_page=20&q=&sort=

Skarb Państwa- definicja

1. Majątek państwa (masa majątkowa) – np. ziemia, lasy, kopaliny, drogi publiczne itp. – o określonym rozmiarze i strukturze, łącznie z należnościami i zobowiązaniami państwa.
2. Fiskus (abstrakcyjna konstrukcja wywodząca się z prawa rzymskiego - w prawie rzymskim, termin „fiscus” odnosił się do skarbu państwa lub cesarza; słowo „fiscus” w starożytnym Rzymie oznaczało skarbiec lub kasę państwową, będąc zbiorem pieniędzy, którym zarządzał cesarz) - abstrakcyjna osoba prawna, która umożliwia państwu skuteczne uczestnictwo (personifikację) w obrocie prawnym wewnętrznym i zagranicznym. Dzięki fiskusowi państwo może być podmiotem w rozumieniu prawa (stroną umów w sądownictwie).
3. Urząd – którego celem jest ochrona interesu majątkowego państwa. Urząd ma stać na straży interesu majątkowego państwa. Urząd ten nazywa się Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej (z dniem 1 stycznia 2017 r. przejęła zadania i kompetencje Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa), wcześniej funkcję tę pełniło również Ministerstwo Skarbu Państwa (zlikwidowane 31 grudnia 2016r.).

Budżet państwa - definicja

Budżet państwa to plan finansowy, który określa planowane wydatki i prognozowane dochody na określony okres czasu, zwykle na rok fiskalny. Jest to kluczowy dokument w zarządzaniu finansami publicznymi, który ustanawia ramy dla wydatków państwa oraz źródeł dochodów potrzebnych do pokrycia tych wydatków. Budżet państwa jest wyrażony w formie bilansu dochodów i wydatków.

Fundusz – zasób środków pieniężnych gromadzony i rozdzielany w określonym trybie.

Plan finansowy – zawiera rozmiary, źródła i strukturę przewidywanych wpływów budżetowych oraz rozmiary i kierunki planowanych wydatków.

Akt prawny - akt prawny najwyższej rangi (ustawa), który zawiera upoważnienie władzy wykonawczej do pozyskiwania dochodów z określonych źródeł oraz dokonywania wydatków na określone cele i w określonej wysokości.

Budżet państwa – rys historyczny (ważniejsze daty w wybranych krajach) [1/3]

Rok (okres)	Kraj	Charakterystyka wydarzenia
1215	Anglia	Król Jan bez Ziemi wydaje Wielką Kartę Swobód, na mocy której nakładanie podatku wymaga zgody ogólnej rady królestwa (zgromadzenia głównych wasali królewskich).
1273	Anglia	Król Edward I wprowadza dodatkowy zapis do Wielkiej Karty Swobód, wedle którego nie będzie nakładał podatków bez zgody prałatów, baronów i innych wolnych ludzi.
1374	Polska	Król Ludwik Węgierski wprowadził do Paktów Koszyckich zasadę, że bez zezwolenia reprezentacji podatników (stanów) nie można nakładać nowych danin.
wiek XIV	Francja	Rozdzielenie majątku państwa i majątku króla (dotyczyło tylko wydatków dokonanych).
1504	Polska	Podczas obrad sejm w Piotrkowie następuje rozdział skarbu królewskiego i publicznego.
1590	Polska	Za czasów Zygmunta III opracowano budżet obejmujący całość dochodów i wydatków państwowych.
1598	Francja	Pogłębienie procesów rozdzielania majątku państwa i majątku króla.
1628	Anglia	Przyjęcie zasady zgody parlamentu (w „Petition of Rights”) na nakładanie podatków przez króla.
1688	Anglia	Zdobycie na trwałe (w „Bill of Rights”) przez parlament prawa zezwalającego na pobór podatków i prawa decydowania o sposobie ich zużycia.

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 112.

Budżet państwa – rys historyczny (ważniejsze daty w wybranych krajach) [2/3]

Rok (okres)	Kraj	Charakterystyka wydarzenia
1768	Polska	Ustawa sejmowa, wedle której nałożenie nowych podatków lub podwyższenie istniejących wymaga opracowania całego budżetu z uwzględnieniem źródeł dochodów i rodzajów wydatków oraz jednomyślnego przyjęcia przez sejm.
1781	Francja	Opublikowanie po raz pierwszy dochodów i wydatków budżetowych przez ministra skarbu J. Neckera; dokumenty budżetowe w przeszłości były tajne.
1791	Francja	Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela.
1791	Polska	Konstytucja 3 Maja reguluje w sposób pełny sprawy budżetu państwa; reprezentacja narodu ma prawo zatwierdzania dochodów i wydatków na każdy następny rok.
1830	Belgia	Wprowadzenie do konstytucji po raz pierwszy w historii całości zasad prawa budżetowego (po raz pierwszy w konstytucji pojawia się termin „budżet”).
1862	Francja	Dekret cesarski, będący jednym z najobszerniejszych i najdokładniejszych źródeł prawa budżetowego w Europie.
1921	USA	Utworzenie departamentu budżetowego podległego bezpośrednio prezydentowi.
1930/1931	ZSRR	Chybione próby zastąpienia budżetu zbiorczym planem finansowym (bilans finansowy państwa).
1933	USA	Początki interwencjonizmu państwowego i rozwój ekonomicznych funkcji budżetu.

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 112-113.

Budżet państwa – rys historyczny (ważniejsze daty w wybranych krajach) [3/3]

Rok (okres)	Kraj	Charakterystyka wydarzenia
1945-1989	ZSRR	Radykalne rozszerzenie zakresu budżetu w związku z finansowaniem bieżących lub majątkowych zadań gospodarczych oraz zadań socjalnych.
od 1945	wysoko rozwinięte kraje zachodnie	Eksperymenty z wydłużeniem okresu budżetowego, sporządzanie odrębnych budżetów majątkowych i bieżących, próby dostosowania budżetu do przebiegu cyklu koniunkturalnego.
1957	EWG	Powstanie budżetu ponadnarodowego na mocy traktatu rzymskiego.
1985	USA	Przyjęcie przez Kongres ustawy Gramm-Rudmana-Hollingsa o zrównoważeniu budżetu oraz parlamentarnej kontroli deficytu budżetowego.
1990	USA	Przyjęcie reguły „coś za coś”, zgodnie z którą nowe wydatki (programy) rządowe mogą być inicjowane pod warunkiem cięć innych wydatków albo/i zwiększenia podatków (tzw. Konsensus waszyngtoński).
1992	UE	Traktat z Maastricht zawierający elementy fiskalne: limitowanie poziomu deficytu budżetowego w stosunku do PKB, limitowanie poziomu długu publicznego w stosunku do PKB.
1997	UE	„Pakt Stabilności i Wzrostu” potwierdzający kryteria fiskalne z Maastricht w związku z unią walutową (euro).
1997	Polska	Przyjęcie konstytucyjnego zakazu finansowania deficytu budżetowego przez bank centralny; przyjęcie zasady ograniczania długu publicznego do 3/5 PKB.

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 113.

Budżet państwa – cechy [1/2]

1. budżet państwa jest funduszem scentralizowanych zasobów pieniężnych gromadzonych i dzielonych przez państwo w związku z realizacją zadań państwa; stąd jego szczególna rola w funkcjonowaniu państwa;
2. gromadzenie środków budżetowych odbywa się, z reguły, w sposób przymusowy; ten tryb gromadzenia zasobów budżetowych jest charakterystyczny dla działalności państwa wynikającej z atrybutu władzy;
3. procesy gromadzenia i dzielenia dochodów za pomocą budżetu implikują zasady ustrojowo-konstytucyjne; najogólniej chodzi o zakres uprawnień władzy ustawodawczej i wykonawczej w określaniu źródeł, wysokości i rodzajów dochodów oraz kierunków wydatków; wymaga to nadania budżetowi państwa formy normatywnej, tzn. formy aktu prawnego wysokiej rangi – ustawy;
4. procesy gromadzenia i dzielenia przez państwo dochodów w budżecie zawsze mają charakter nie tylko ekonomiczny, lecz także społeczny; wyraża się to w przejmowaniu części produktu społecznego i dysponowaniu nią, co wpływa na sytuację dochodową i socjalną poszczególnych osób, grup społecznych itd.;
5. dochody budżetowe powstają na skutek definitywnego bezzwrotnego przyjęcia ich przez państwo od różnych podmiotów;

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 115.

Budżet państwa – cechy [2/2]

6. Budżet państwa dotyczy działalności organów i podmiotów państwa w przyszłości, stąd też zawsze jest planem dochodów i wydatków państwa na z góry ustalony czas; budżet państwa jest funduszem „sezonowym”;
7. Budżet jako fundusz musi cechować specjalizacja, polegająca na nadaniu rygorów prawnych wydatkom budżetowym;
8. Wiązanie dochodów i wydatków budżetowych z działalnością państwa w zamkniętym okresie oznacza, że w istocie budżet państwa tworzą strumienie dochodów i strumienie wydatków;
9. Strumieniowy charakter budżetu oznacza, z reguły, konieczność egzekwowania należnych w danym okresie dochodów, jak również obligacje do wydatkowania środków budżetowych przed upływem okresu budżetowego; zasada roczności w gospodarowaniu środkami budżetowymi powoduje istotne skutki dla racjonalności budżetu;
10. Budżet państwa nie jest jedynym „urządzeniem”, w którym znajduje finansowe odzwierciedlenie działalność państwa, co oznacza, że nie może on być wystarczającą podstawą oceny finansowej działalności państwa.

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 115-116.

Budżet państwa - funkcje

1. redystrybucyjna (rozdzielcza) – redystrybucja dochodu narodowego; badanie tej funkcji ma na celu ustalenie skutków działalności fiskalnej państwa dla procesów wytwarzania i podziału PKB oraz dla funkcjonowania mechanizmu rynkowego.
2. stabilizacyjna (wyrównawcza, kompensacyjna) – narzędzie państwa w celu łagodzenia wahań cyklu koniunkturalnego oraz zapewnienia zrównoważonego wzrostu gospodarki kapitalistycznej.
3. alokacyjna – związana z wytwarzaniem przez sektor publiczny dóbr publicznych i dóbr społecznych.
4. fiskalna (skarbowa) – polega na przejmowaniu na rzecz państwa dochodów; jest zewnętrznym wyrazem działalności państwa, polegającej na gromadzeniu i dzieleniu środków pieniężnych.
5. ustrojowa – polega na określeniu w ustawie zasadniczej (konstytucji), zakresu uprawnień władzy ustawodawczej i władzy wykonawczej w sprawach budżetowych.
6. demokratyczna polega na zainteresowaniu i wpływie społeczeństwa na opracowywanie i wykonywanie budżetu.
7. kontrolna (ewidencyjno-kontrolna) i koordynacyjna – analiza przyczyn niewykonania budżetu po stronie dochodów lub wydatków.
8. bodźcowa – sprowadza się do pozytywnego zachowania się podmiotów wobec stosowanych przez państwo instrumentów budżetowych, zwłaszcza w zakresie ciężarów podatkowych.
9. planowania – zestawianie *ex ante* dochodów i wydatków budżetowych.
10. prawna
11. kredytowa – sprowadza się do ustalenia, czy państwo ma zdolność kredytową.
12. administracyjna – w warunkach trudności finansowych państwa (deficytu budżetowego) organy państwowe mogą wymuszać działania racjonalizujące wydatki budżetowe.

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 116-122.

Procedura budżetowa w Polsce [1/3]

Procedura budżetowa to całokształt zasad i czynności związanych z przygotowaniem projektu budżetu państwa, uchwaleniem budżetu w formie ustawy budżetowej, jego wykonywaniem i kontrolą wykonania.

W poszczególnych etapach procedury budżetowej biorą udział:

- ❖ organy władzy ustawodawczej (Sejm i Senat – na etapie uchwalania budżetu państwa oraz kontroli jego wykonania);
- ❖ organy władzy wykonawczej (Rada Ministrów oraz inne organy administracji rządowej jako dysponenti części budżetowych - na etapie opracowania projektu budżetu państwa oraz jego wykonania).

Procedura budżetowa w Polsce [2/3]

Zasadnicza regulacja prawna procedury budżetowej uregulowana jest w Konstytucji (art. 146 ust. 4 pkt. 5 i 6, art. 204 ust 1 i 2 oraz art. 221-226).

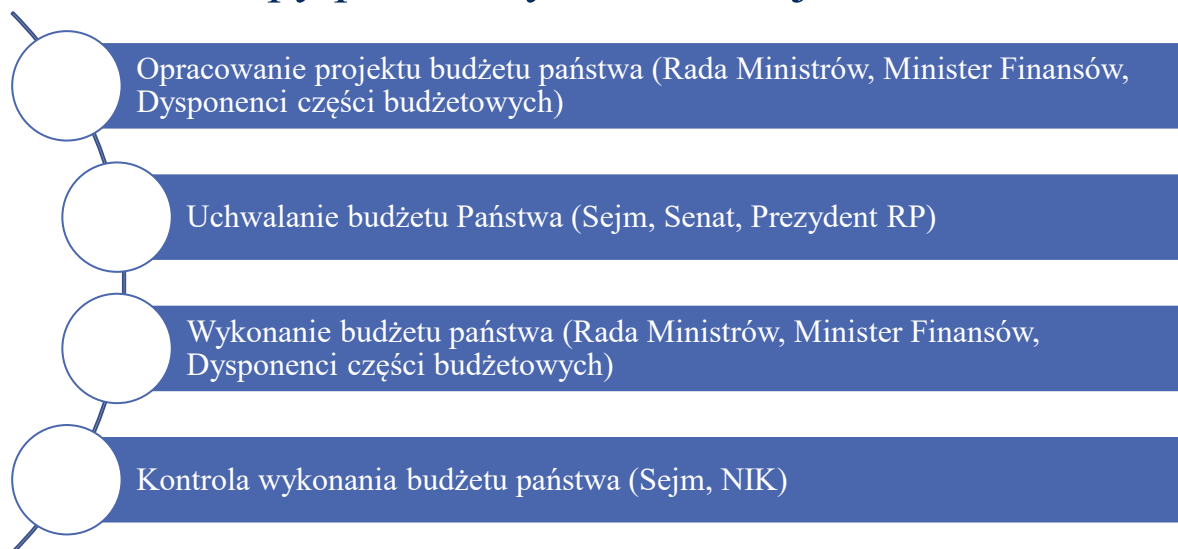
Konstytucja określa następujące etapy i uprawnienia:

1. Wyłączna inicjatywa ustawodawcza ustawy budżetowej należy do RM;
2. RM ma wyłączną kompetencję do uchwalenia projektu budżetu;
3. RM najpóźniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem kolejnego roku budżetowego powinna przedłożyć Sejmowi projekt ustawy budżetowej;
4. Senat ma 20 dni na uchwalenie poprawek do ustawy budżetowej;
5. Prezydent RP podpisuje ustawę budżetową w terminie 7 dni;

Procedura budżetowa w Polsce [3/3]

6. TK ma 2 miesiące na zbadanie zgodności z konstytucją ustawy budżetowej.
7. Prezydent posiada uprawnienie do skrócenia kadencji Sejmu, jeżeli w terminie 4 miesięcy od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy budżetowej nie zostanie przedstawiona do podpisu ustawa budżetowa;
8. Kompetencje do kierowania wykonania budżetem przyznana jest RM, która posiada także kompetencje do uchwalania zamknięcia rachunków państwowych i sprawozdania z wykonania budżetu;
9. RM ma obowiązek przedstawić sejmowi sprostanie o stanie zadłużenia państwa w ciągu 5 miesięcy od dnia zakończenia roku budżetowego;
10. NIK przedkłada Sejmowi analizę z wykonania budżetu oraz opinię w przedmiocie absolutorium dla RM;
11. Sejm ma 90 dni na udzielenie absolutorium lub jego odrzucenie, licząc od dnia w którym zostało przedłożone sejmowi sprawozdanie.

Etapy procedury budżetowej w Polsce

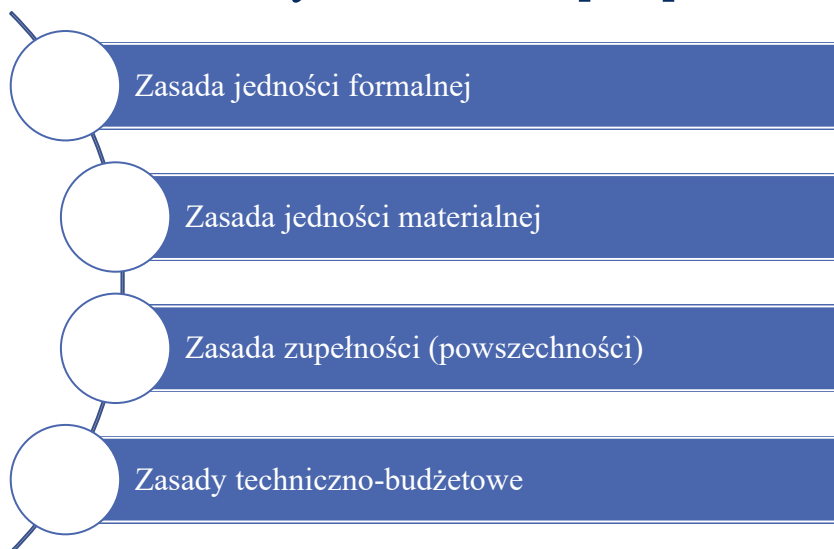
Procedura budżetowa wg ustawy o finansach publicznych [1/2]

1. MF przedstawia RM założenia projektu budżetu państwa na rok następny uwzględniając ustalenia oraz kierunki działań w WPF (Wieloletnim Planie Finansowym Państwa);
2. MF wydaje notę budżetową, czyli rozporządzenie określające szczegółowy sposób, tryb i terminy opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej;
3. Materiały do projektu ustawy budżetowej opracowują i przedstawiają MF dysponenci części budżetowych;
4. MF włącza do projektu ustawy budżetowej dochody i wydatki podmiotów określonych w art. 139 ust. 2 u.f.p.;
5. MF przedstawia RM projekt ustawy budżetowej na rok następny wraz z uzasadnieniem;
6. RM uchwala projekt ustawy budżetowej wraz z uzasadnieniem i przedkłada do 30 września roku poprzedzającego rok budżetowy.

Procedura budżetowa wg ustawy o finansach publicznych [2/2]

- ❖ Tryb prac nad ustawą budżetową szczegółowo opisuje Regulamin Sejmu RP.
- ❖ Projekt ustawy budżetowej Sejm kieruje do rozpatrzenia do Komisji Finansów Publicznych.
- ❖ Prace w Senacie nad poprawkami do budżetu koordynuje Komisja Budżetu i Finansów Publicznych.
- ❖ Sejm jest adresatem restrykcji finansowej określonej w art. 220 ust. 1 Konstytucji (zwiększenie wydatków lub ograniczenie dochodów planowanych przez RM nie może powodować ustalenia przez sejm większego deficytu budżetowego niż przewidywany w projekcie ustawy budżetowej).
- ❖ Jeżeli ustawa budżetowa nie weszła w życie wraz z nowym rokiem budżetowym RM prowadzi gospodarkę finansową na podstawie przedłożonego projektu ustawy.

Zasady budżetowe [1/6]

Zasady budżetowe [2/6]

Zasada jedności formalnej

W danym czasie, w danym państwie, powinien istnieć tylko jeden budżet (jako fundusz, plan, akt prawny). Nawiązuje ona do obligatoryjnych i fakultatywnych elementów budżetu wymienionych w art. 124 u. f. p. Dopuszcza się istnienie parabudżetów, tzw. fundusze celowe (np. w Polsce NFZ; państwowy fundusz celowy jest formą organizacyjną sektora finansów publicznych tworzoną na podstawie odrębnej ustawy, którego przychody pochodzą ze środków publicznych, a koszty są ponoszone na realizację wyodrębnionych zadań państwowych.).

Zasada jedności materialnej

Brak funduszowania budżetu. Budżet w całości powinien być przeznaczony na pokrycie wydatków budżetowych, czyli dochody budżetowe muszą mieć przeznaczenie ogólne. Zasada ta zabrania powiązania tytułów dochodowych budżetu z imiennie wymienionymi wydatkami. Od zasady tej są wyjątki w polskim systemie finansów publicznych. I tak np. opłaty za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych mogą być przeznaczone wyłącznie na realizację programów profilaktyki związanej z problemami alkoholowymi. Innymi odstępstwami od tej zasady są samorządowe fundusze celowe, rachunki środków specjalnych, zakłady budżetowe i gospodarstwa pomocnicze przeznaczające swoje dochody na cele związane z ich działalnością.

Zasady budżetowe [3/6]

Zasada zupełności (powszechności)

Jedyną dopuszczalną formą powiązania publicznych podmiotów z budżetem jest tzw. budżetowanie brutto (wszystkie dochody wszystkich publicznych podmiotów gospodarczych są dochodami budżetu, a wszystkie wydatki wszystkich publicznych podmiotów gospodarczych są wydatkami budżetu). Każda zmiana w dochodach/wydatkach publicznych jest zmianą budżetu. Obecnie obowiązuje mniej rygorystyczne podejście (elastyczne), czyli budżetowanie brutto i netto. Jeżeli istnieją podmioty, które prowadzą działalność gospodarczą (np. przedszkola) to mają dochody, które wykorzystują na pokrycie kosztów działalności (różnica trafia do budżetu).

Zasady budżetowe [4/6]

Zasady techniczno-budżetowe

Roczność

Szczegółowość

Przejrzystość

Uprzedniość

Realność

Zasady budżetowe [5/6]

Roczność

Zasada okresu budżetowego dotyczy periodyzacji okresu budżetowego. Wydatki i dochody muszą być wskazane w okresie (zazwyczaj rok budżetowy). Często występują budżety wieloroczne np. w UE „Perspektywa 2021-2027”.

Szczegółowość

Dochody i wydatki są ujmowane z określoną szczegółowością. Zasada ta określa wymogi, jakim odpowiadać musi uchwała budżetowa podejmowana przez organ stanowiący JST pod względem szczegółowości. Zgodnie z tą zasadą budżet przedstawiony w uchwale budżetowej powinien być w uporządkowany sposób szczegółowo podzielony w pozycje dochodów i wydatków. Ustawodawca wyznaczył tak zwany minimalny poziom szczegółowości budżetu przyjmowanego w uchwale budżetowej. Dochody należy wykazać według ważniejszych źródeł i działów, wydatki zaś według działów i rozdziałów.

Przejrzystość

Dochody i wydatki powinny być ujmowane w budżecie przejrzystie (transparentnie).

Zasady budżetowe [6/6]

Uprzedniość

Budżet powinien być przygotowany i uchwalony przed okresem budżetowym. Są techniczne możliwości obejścia tej zasady (rząd musi przedłożyć do sejmu ustawę przed końcem okresu budżetowego; możliwość np. przyjmowania 1/12 budżetu z roku poprzedniego; prowizorium budżetowe - stanowi czasową alternatywę dla ustawy budżetowej, ma charakter tymczasowy i musi obowiązywać krócej niż rok. W praktyce polskiej okresem tym jest zazwyczaj kwartał).

Realność

Dochody i wydatki w budżecie powinny być możliwe do realizacji.

Dochody publiczne [1/2]

Dochody publiczne (wg u. f. p. art. 5 ust. 2)

1. Daniny publiczne, do których zalicza się: podatki, składki, opłaty, wpłaty z zysku przedsiębiorstw państwowych i jednoosobowych spółek skarbu państwa oraz banków państwowych, a także inne świadczenia pieniężne, które są obowiązkowo ponoszone na rzecz państwa, JST, państwowych funduszy celowych oraz innych jednostek sektora finansów publicznych.
2. Inne dochody budżetu państwa, JST oraz innych jednostek sektora finansów publicznych należne na podstawie odrębnych ustaw i umów międzynarodowych.
3. Wpływy ze sprzedaży wyrobów i usług świadczonych przez jednostki sektora finansów publicznych.
4. Dochody z mienia jednostek sektora finansów publicznych, do których zalicza się w szczególności: wpływy z umów najmu, dzierżawy i innych umów o podobnym charakterze; odsetki od środków na rachunkach bankowych; odsetki od udzielonych pożyczek i od posiadanych papierów wartościowych; dywidendy z tytułu posiadanych praw majątkowych.
5. Spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej na rzecz jednostek sektora finansów publicznych.
6. Odszkodowania należne jednostkom sektora finansów publicznych z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji.
7. Dochody ze sprzedaży majątku, rzeczy i praw, niestanowiące przychodów w rozumieniu ust. 1 pkt 4 lit. a i b.

Dochody publiczne [2/2]

Katalog dochodów, zgodny z zapisami ustawy, można zamknąć w trzech podstawowych grupach:

Daniny publiczne, które są obowiązkowym ciężarem nakładanym mocą ustaw bądź uchwał (JST) na podmioty gospodarcze lub gosp. dom. (np. podatki, cło).

Dochody z praw majątkowych, którymi są dochody z najmu (dzierżawy) majątki oraz dywidendy z tytułu udziału władz publicznych w majątku przedsiębiorstw.

Pozostałe dochody (różnego rodzaju opłaty).

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 137.

Dochody a przychody publiczne

Dyskusyjną kwestią jest pojęcie przychodów publicznych. Zgodnie z literą prawa przychody budżetu państwa i budżetów JST oraz innych jednostek sektora finansów publicznych pochodzą:

- ❖ ze sprzedaży papierów wartościowych,
- ❖ z prywatyzacji majątku skarbu państwa oraz majątku JST,
- ❖ ze spłaty pożyczek i kredytów udzielonych ze środków publicznych.
- ❖ z otrzymanych pożyczek i kredytów,
- ❖ innych operacji finansowych,
- ❖ do przychodów kwalifikuje się także przychody jednostek sektora finansów publicznych pochodzące z prowadzonej przez nie działalności oraz pochodzące z innych źródeł.

Wyszczególnienie	Cechy		
Dochód	Cykliczny, przewidywalny, stały (corocznie występujący, np. wpływy podatkowe)	Bezzwrotny, np. wpływy podatkowe, dochody z majątku, wpływy z opłat, środki zagraniczne.	Z dochodów są realizowane wydatki
Przychód	Jednorazowy, często nieprzewidywalny (z reguły pojawia się tylko w jednym roku budżetowym), np. wpływy z prywatyzacji, środki uzyskane dzięki zasłużeniu krajowemu lub zagranicznemu.	Najczęściej bywa zwrotny, np. spłata zadłużenia, wykup obligacji skarbowych.	Z kategorią przychodów wiąże się rozchody (np. spłata zadłużenia jest rozchodem a nie wydatkiem).

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 138.

Pojęcie, funkcje i klasyfikacje podatku

Legalna definicja podatku została sformułowana przez ustawodawcę w art. 6 ustawy Ordynacja podatkowa. Zgodnie z jego brzmieniem „Podatkiem jest publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy, wynikające z ustawy podatkowej”.

W literaturze przedmiotu można znaleźć szerszą definicję, zwracając uwagę, że podatek jest to: „pieniężne, nieodpłatne, przymusowe, bezzwrotne, ogólne, jednostronne świadczenie nakładane przez państwo lub inny podmiot publicznoprawny na mocy przepisów prawnych”.

Cechy podatku:

pieniężny charakter

nieodpłatny (tj. nieekwiwalentny)

przymusowy

jednostronny

bezzwrotny

powszechny (ogólny)

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 138.

Cechy podatku [1/2]

Pieniężny charakter

Podatek to kategoria finansowa, co wynika z faktu, iż jest pobierany w pieniądzu. Pieniężny charakter odróżnia podatek od innych świadczeń realizowanych w naturze. Jednakże należy pamiętać, iż w historii bywał ściągany w postaci płodów rolnych, zwierząt, kruszców.

Nieodpłatny (tj. nieekwiwalentny)

Podatki są pobierane wg zasady zdolności podatkowej do ponoszenia ciężarów na rzecz państwa, której miarą w zależności od przedmiotu opodatkowania może być dochód, majątek lub konsumpcja. Niezależnie od wysokości ponoszonego obciążenia podatkowego konkretnemu podatnikowi nie przysługują żadne dobra czy usługi świadczone przez władze publiczne.

Przymusowy

Podatek jest świadczeniem przymusowym nakładanym przez związek publicznoprawny jednostronnie. Przymusowość podatku wynika z faktu, że obowiązek zapłaty podatku płynie albo bezpośrednio z przepisu prawa podatkowego, albo z decyzji administracyjnej organu. Równocześnie w przypadku uchylania się od jego uiszczenia podatnik może podlegać egzekucji podatkowej.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 243-244.

Cechy podatku [2/2]

Jednostronny

Jednostronność podatku polega na tym, że pobiera się go i ustala na podstawie jednostronnej decyzji podmiotu go ustanawiającego. Podatnik nie ma wpływu na wysokość ustalonego podatku. Podatnicy mogą jedynie w sposób pośredni, przez lobbystów lub grupy nacisku, wywierać presję na parlament czy lokalne organy stanowiące.

Bezzwrotny

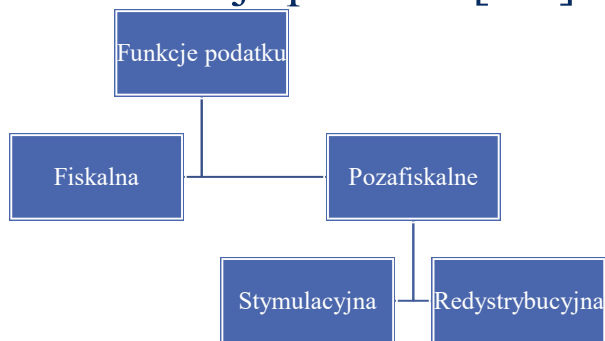
Podatek zapłacony nie podlega zwrotowi. Bezzwrotność podatku polega na tym, że wpłacona należność podatkowa jest ostateczna i stanowi dochody publiczne, które podlegają redystrybucji w celu finansowania zadań publicznych. Ta ogólna zasada nie będzie miała zastosowania w momencie, gdy podatek został naliczony nieprawidłowo (źle obliczony lub zawyżony).

Powszechny (ogólny)

Ogólność (powszechność) jest dosyć trudną do wyjaśnienia i spełnienia w praktyce cechą podatków. Zgodnie z tą cechą podatek jest świadczeniem regulowanym w sposób jednolity dla wszystkich podmiotów objętych danym opodatkowaniem, na podstawie ogólnych przepisów prawa podatkowego.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 244.

Funkcje podatku [1/2]

Fiskalna

Należy do najstarszych funkcji podatków. Polega na tym, że podatki odgrywają główną rolę w tworzeniu dochodów budżetowych państwa i władz lokalnych dostarczając im środków finansowych na realizację zadań. W Polsce funkcję fiskalną spełniają przede wszystkim cztery najbardziej wydajne podatki: podatek od towarów i usług, podatek akcyzowy, podatek od osób fizycznych, podatek od osób prawnych. Przy realizowaniu tej funkcji należy zwrócić uwagę, aby ściśle uzależnić dochody z podatków od niezbędnych potrzeb publicznych, zdolności dochodowej podatników i unikać nadmiernego opodatkowania ponad określone potrzeby i możliwości.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 244-245.

Funkcje podatku – funkcje pozafiskalne [2/2]

Redystrybucyjna

Odziaływanie państwa za pomocą podatków na podział dochodów i majątku narodowego między podatników a państwo i organy samorządu terytorialnego. Funkcję tę można przedstawić w dwóch ujęciach. W pierwszym **ujęciu (szerokim)** funkcja ta następuje przez wtórny podział dochodów w gospodarce, które za pomocą mechanizmu rynkowego zostały podzielone w sposób pierwotny na rynku pracy, rynku dóbr i usług. W pierwszym etapie państwo odbiera od ludności pracującej i podmiotów gospodarczych część ich dochodów w formie podatków, a w drugim zgromadzone środki przekazuje uprawnionym jednostkom w formie dotacji, subwencji, zasiłków itp. **Ujęcie wąskie** odnosi się do kształtowania funduszy nabywczych tylko ludności. Podatki mogą być wykorzystywane jako narzędzie redystrybucji i zmniejszania nierówności dochodowych, m.in. przez kształtowanie poziomu i rodzaju stawek podatkowych, skali progresji, poziomu kwoty wolnej od opodatkowania, system ulg i zwolnień.

Stymulacyjna

Polega na takim skonstruowaniu podatków, aby sprzyjały one rozwojowi gospodarstwu konkretnych podatników w zakresie kierunków i rodzajów działalności gospodarczej. Stymulacja może polegać na wdrożeniu określonego podatku, na różnicowaniu stawek podatkowych, ulg oraz zwolnień.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 245-246.

Zasady podatkowe [1/2]

Podobnie jak funkcje podatkowe, są kategorię historyczną. Stanowią one postulaty nauki, określające warunki, jakim powinien odpowiadać poprawnie zbudowany system podatkowy i poszczególne podatki. Najważniejsze zasady podatkowe Adama Smitha i Adolfa Wagnera.

wg A. Smitha	wg A. Wagnera			
Równości	Fiskalne	Gospodarcze	Sprawiedliwości	Techniczne
Pewności	wydajności	nienaruszalności i substancji	powszechności	pewności
Dogodności	elastyczności	przerzucalności podatków	równości	dogodności
Taniości				taniości

Zasada równości podatków (sprawiedliwości) oznacza konieczność określenia proporcjonalnej wielkości opodatkowania danej jednostki do jej możliwości finansowych.

Zasada pewności oznacza, iż podatek, jaki jest obowiązana płacić każda jednostka, powinien być ściśle określony. Podatnik powinien być pewny terminu zapłaty podatku, sposobu zapłaty i wysokości podatku. W innym przypadku naraża się podatnika na samowolę administracji podatkowej, a nieokreślona wysokość opodatkowania sprzyja korupcji.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 246.

Zasady podatkowe [2/2]

Zasada dogodności oznacza, że podatek powinien być pobierany w sposób i w czasie najdogodniejszym dla podatnika. Z tego wynika, że pobór podatku powinien uwzględniać sytuację finansową podatnika.

Zasada taniości dotyczy dbałości o możliwie najniższe koszty poboru podatku. Chodzi o to, aby koszty pozyskiwania podatków nie uszczuplały nadmiernie dochodów państwa. W przeciwnym razie będzie to prowadzić do wzrostu opodatkowania podatników.

Zasady fiskalne mają zapewnić wydajność i elastyczność polityce podatkowej.

Zasady gospodarcze mówią o nienaruszalności majątku podatnika.

Zasady techniki podatkowej mają zabezpieczyć pewność, dogodność i taniość podatku.

Zasady sprawiedliwości postulują powszechność i równość opodatkowania.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 247.

Metody klasyfikacji podatkowej [1/4]

Kryterium klasyfikacji	Grupy podatków w poszczególnych kryteriach podziału
Wg kryterium przedmiotowego	<ul style="list-style-type: none"> ❖ dochodowe, np. PIT i CIT ❖ przychodowe ❖ majątkowe, np. podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych ❖ konsumpcyjne, np. VAT, akcyza
Wg kryterium przezrucalności	<ul style="list-style-type: none"> ❖ pośrednie, np. podatek od gier, VAT ❖ bezpośrednie, np. PIT, podatek rolny
Wg władztwa podatkowego	<ul style="list-style-type: none"> ❖ centralne (rządowe), np. VAT, akcyza ❖ lokalne (samorządowe), np. podatek rolny, podatek leśny

Klasyfikacja podatków według **przedmiotu opodatkowania** wyróżnia podatki dochodowe, przychodowe, majątkowe i konsumpcyjne. Podatki dochodowe to daniny publiczne, w których przedmiotem opodatkowania jest dochód stanowiący nadwyżkę przychodów nad kosztami ich uzyskania. Najczęściej występujące podatki dochodowe to:

- ❖ podatek dochodowy od osób prawnych (CIT),
- ❖ podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT).

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 248.

Metody klasyfikacji podatkowej [2/4]

Podatki przychodowe związane są z prowadzeniem działalności gospodarczej przez podatnika i osiąganymi z tego tytułu przychodami. Podstawą opodatkowania jest przychód, czyli wpływ brutto bez potrącania kosztów ich uzyskania. Podstawę opodatkowania tego podatku można wyznaczyć za pomocą:

- ❖ metody przychodów rzeczywistych, np. w podatku od gier,
- ❖ metody szacunkowego przychodu,
- ❖ znamion zewnętrznych, np. w karcie podatkowej.

Podatki dochodowe i przychodowe charakteryzuje **bezpośredniość, personalizacja oraz brak przerzucalności**.

W **podatkach majątkowych** przedmiot i podstawę opodatkowania stanowi majątek będący w posiadaniu podatnika. Formy podatków majątkowych są związane z:

- ❖ posiadaniem majątku, np. podatek od nieruchomości;
- ❖ zmianą stanu posiadanego majątku, tj. transferem majątku, np. podatek od spadków i darowizn, podatek od czynności cywilnoprawnych;
- ❖ przyrostem majątku, ale niezwiązane ze zmianą właściciela, np. podatek od dywidend.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 248-249.

Metody klasyfikacji podatkowej [3/4]

Podatki konsumpcyjne (obrotowe) są typowymi podatkami od wydatków. Podstawą opodatkowania jest wartość obrotu, czyli sprzedaży towarów i usług. Ciężar podatkowy ponosi ostateczny nabywca dóbr i usług, tj. konsument, a wpływy są odprowadzane przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą w zakresie obrotu wyborami lub usługami.

Podział podatków według **kryterium przerzucalności** wyróżnia podatki **pośrednie i bezpośrednie**. Zjawisko przerzucalności podatków jest związane z relacją między podatnikiem a osobą rzeczywiście ponoszącą ciężar podatkowy. Jeśli podatek sam ponosi koszty podatku, to taki podatek należy do nieprzerzucalnych (np. podatki dochodowe, przychodowe i majątkowe). Koszty podatków przerzucalnych podnosi podatnik, ale konstrukcje podatku pozwalają przenieść zapłatę podatku na inną osobę (np. podatki obrotowe).

Podatki bezpośrednie obciążają bezpośrednio osiągnięte przez podatników dochody, przychody lub majątek. Przedmiot opodatkowania jest zawsze bezpośrednio związany ze źródłem podatku. Są to podatki, które nie mogą być przerzucane.

Podatki pośrednie obciążają podatnika zgodnie z ich nazwą w sposób pośredni i nie pozostają w ścisłym związku z jego sytuacją dochodową i majątkową. Dotyczą one dokonywanych wydatków i są pobierane w momencie zakupu towarów i usług. Ważną cechą tych podatków jest przerzucalność. Podmiot zobowiązany do zapłacenia podatku z własnego dochodu lub majątku przesuwa jego ciężar na inny podmiot, z którym pozostaje w stosunku prawnym (np. umowa kupna-sprzedaży, stosunek pracy).

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 249-250.

Metody klasyfikacji podatkowej [4/4]

Kryterium władztwa podatkowego pozwala wyróżnić podatki nakładane przez państwo (**podatki centralne**) i podatki nakładane przez władze samorządowe (**podatki lokalne**).

Do **podatków centralnych** zalicza się te, które w całości stanowią dochód budżetu państwa, np. podatek od towarów i usług i podatek akcyzowy. Jeżeli wpływy zasilają budżety samorządów terytorialnych zaliczane są do **podatków lokalnych**. W Polsce tylko samorzady gminne realizują wpływy z podatków lokalnych np. podatku rolnego, leśnego czy od nieruchomości.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 250.

Elementy konstrukcji podatku

W literaturze przedmiotu do elementów konstrukcji podatku zalicza się:

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 251.

Podmiot podatku

Podmiotem podatkowym jest jednostka, grupa, na których ciąży z mocy prawa obowiązek podatkowy, oraz państwo, samorząd terytorialny, które są upoważnione do poboru wpływów podatkowych. Podmiotem podatku są obie strony stosunku podatkowego, stąd można wyróżnić:

- ❖ **podmiot czynny** to podmiot uprawniony do nakładania podatków, czyli państwo albo inny związek publicznoprawny (np. gminy), który za pomocą organów podatkowych realizuje politykę podatkową;
- ❖ **podmiot bierny** to podmiot zobowiązany, do którego są adresowane akty prawa podatkowego. W zależności od treści tego zobowiązania może być nim: podatnik, płatnik czy inkasent.

Definicja **podatnika** została zawarta w art. 7 ustawy - Ordynacja podatkowa. **Podatnikiem** jest osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, podlegająca na mocy ustaw podatkowych obowiązkowi podatkowemu.

Płatnik to podmiot, który z mocy prawa jest zobowiązany do obliczenia należnego podatku, pobrania go od podatnika (jeżeli są to różne osoby) i jego uiszczenia. Najczęściej podatnik i płatnik to ta sama osoba (np. osoba prowadząca działalność gospodarczą).

Inkasent natomiast pobiera należny podatek od podatnika i wpłaca go na rachunek właściwego urzędu skarbowego.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 251-252.

Przedmiot podatku

Przedmiotem podatku jest zdarzenie faktyczne lub prawne oraz stan, z którymi prawo wiąże powstanie obowiązku podatkowego. Może to być np. uzyskanie dochodu z działalności gospodarczej, posiadanie nieruchomości, uzyskanie spadku, zawarcie umowy sprzedaży samochodu itp.

Podstawa opodatkowania

Podstawą opodatkowania (podatku) jest przedmiot opodatkowania określony wartościowo lub ilościowo. Zapewnia mierzalność podatku oraz stanowi podstawę jego wymiaru. Sposób obliczania podstawy opodatkowania wynika z przepisów prawnych regulujących poszczególne podatki. Przykładowo dla osób prowadzących działalność gospodarczą podstawą opodatkowania stanowi dochód wyznaczany na podstawie prowadzonej księgi przychodów i rozchodów.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 252.

Stawki podatkowe

Stawka podatkowa to relacja wartości podatku do podstawy opodatkowania, czyli informuje podatnika, jaką część dochodu lub jaką kwotę musi zapłacić z tytułu podatku.

Biorąc pod uwagę technikę obliczania wartości podatku, stawki podatkowe dzielą się na:

- ❖ **kwotowe**, które bezpośrednio określają wielkość należnego podatku (np. w podatku od nieruchomości)
- ❖ **procentowe**, które określają, jaką część podstawy opodatkowania stanowi zobowiązanie podatkowe (np. w podatku dochodowym od osób fizycznych).

Z punktu widzenia kształtowania się wysokości obciążenia podatkowego, w zależności od podstawy opodatkowania, istotne znaczenie ma podział stawek na stawki stałe (proporcjonalne) i zmienne (progresywne, regresywne, regresywne). **Stawka stała** określana również jako proporcjonalna lub liniowa stanowi procentowo stałą wielkość w stosunku do podstawy opodatkowania. Przy jej zastosowaniu wysokość podatku rośnie w takim samym tempie jak podstawa opodatkowania. Przy stosowaniu **stawek zmiennych** wysokość podatku zmienia się wraz ze zmianą podstawy opodatkowania. W ramach stawek zmiennych wyróżnia się stawki **progresywne, regresywne i regresywne**. Jednak praktyczne zastosowanie mają stawki progresywne. Podatek obliczany przy zastosowaniu **stawek progresywnych** rośnie szybciej niż podstawa opodatkowania. W **stawkach regresywnych** występuje zjawisko przeciwne do progresywnych, tj. stawka podatku maleje wraz ze wzrostem podstawy opodatkowania. **Stawki regresywne**, które są raczej niespotykane w praktyce, są połączeniem proporcjonalności i progresji. Ich istota sprowadza się do tego, że progresja dotyczy tylko najmniejszych podstaw opodatkowania, przechodząc następnie w stawkę proporcjonalną.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 252-253.

Skala podatkowa

Zbiór stawek i podstaw podatkowych składa się na **skalę podatkową**. Skala podatkowa informuje o tym, jaką stawkę podatku należy zastosować do podstawy opodatkowania. Skale podatkowe dzieli się na **progresywne, regresywne lub regresywne**.

Progresywna skala podatkowa charakteryzuje się tym, że stawki podatkowe przypisane poszczególnym jej stopniom wzrastają procentowo w miarę wzrostu podstawy opodatkowania. Tempo ich wzrostu jest szybsze od tempa wzrostu podstawy opodatkowania. Jednocześnie stosuje się kwoty wolne od podatku, których wysokość powinna być zbliżona co najmniej do minimum egzystencji. Wśród progresywnych skali podatkowych wyróżnia się progresję globalną i ciągłą.

Progresja globalna polega na tym, że podstawy opodatkowania grupuje się rosnąco według wielkości w określoną liczbę przedziałów podatkowych, dla których obowiązują coraz to wyższe stawki podatkowe. Cechą charakterystyczną progresji globalnej jest to, iż: na granicach przedziałów następuje gwałtowny wzrost podatków oraz w ramach jednego przedziału obciążenie ma charakter proporcjonalny.

Progresja ciągła znalazła zastosowanie w polskim podatku dochodowym od osób fizycznych oraz podatku od spadków i darowizn. W odróżnieniu od progresji globalnej wyższej stawce podlega jedynie nadwyżka dochodów ponad granicę poprzedniego przedziału.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 253-254.

Ulgi podatkowe

W myśl definicji zawartej w art. 3 pkt 6 ustawy - Ordynacja podatkowa **ulgami podatkowymi** są przewidziane w przepisach prawa podatkowego zwolnienia, odliczenia, obniżki albo zmniejszenia, których zastosowanie powoduje obniżenie podstawy opodatkowania lub wysokości podatku, z wyjątkiem obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego, w rozumieniu przepisów o podatku od towarów i usług oraz innych odliczeń stanowiących element konstrukcji tego podatku.

Ulgi podatkowe to częściowe ograniczenie ciężaru podatkowego, które może odnosić się do:

- ❖ podstawy opodatkowania, tj. obniżeniu ulega podstawa opodatkowania,
- ❖ wielkości należności podatkowej, tj. obniżeniu ulega kwota należnego podatku,

[Ulgi, odliczenia i zwolnienia \(podatki.gov.pl\)](https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/)
<https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/>

Zwolnienia podatkowe polegają na tym, że państwo w ramach prowadzonej polityki fiskalnej wyłącza pewną grupę podatników lub pewną część przedmiotu opodatkowania z obowiązku płacenia podatku. Ulgi i zwolnienie można podzielić na:

- ❖ przedmiotowe przysługujące każdemu podmiotowi wyłącznie w zależności od spełnienia określonych przesłanek czynnościowych lub formalnych, np. stypendia w podatku PIT;
- ❖ podmiotowe, których przyznanie jest uzależnione od cech podmiotowych, np. zwolnienie z podatku dochodowego inwalidów wojennych.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 254-255.

Parapodatkowe instrumenty finansowe

Wśród parapodatkowych instrumentów finansowych na uwagę zasługują daniny publiczne w postaci opłat. **Oplata** jest to przymusowe bezzwrotne świadczenie pieniężne pobierane przez związek publicznoprawny, mające charakter ekwiwalentny za czynności urzędowe i usługi jednostek sektora publicznego.

Oplaty i podatki mają zbliżony charakter, ale różnią się tylko jedną cechą. Podatek należy do danin nieodpłatnych, gdy oplaty wiążą się ze wzajemnym świadczeniem jednostki pobierającej opłatę na rzecz osób zobowiązanych do ich zapłaty.

Przykłady opłat:

- ❖ targowa,
- ❖ uzdrowiskowa,
- ❖ miejscowa,
- ❖ od posiadania psów,
- ❖ reklamowa.

[Ulgi, odliczenia i zwolnienia \(podatki.gov.pl\)](https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/)
<https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/>

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 395.

Podatki w Polsce [1/3]

Podatki i opłaty lokalne

<https://www.podatki.gov.pl/podatki-i-oplaty-lokalne/>

Aktualne przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 641), zwanej ustawą o PIT, przewidują dwie stawki podatkowe:

- ❖ 12% dla dochodów nieprzekraczających 120 000 zł,
- ❖ 32% dla nadwyżki ponad 120 000 zł.

W ustawie o PIT znaleźć możemy również następujące stawki:

- ❖ 19% – dla przedsiębiorców opodatkowanych liniowo czy sprzedaży nieruchomości,
- ❖ 20% – dla nierezydentów,
- ❖ 10% – dla nagród,
- ❖ 75% – dla dochodów nieujawnionych.

Źródło: https://www.ey.com/pl_pl/tax/progi-podatkowe-w-polsce-2023

Podatki w Polsce [2/3]

W Polsce obowiązują cztery stawki podatku VAT. Podstawowa stawka podatku od towarów i usług w Polsce wynosi 23%. Z kolei obniżone stawki VAT wynoszą 8%, 5% i 0%. Ponadto, w Polsce wprowadzono stawki podatku VAT o wysokości 7% i 4%, które aplikują się w szczególnych sytuacjach.

Standardowa stawka podatku VAT to 23% i dotyczy wszystkich towarów, i usług, które nie podlegają pod stawki obniżone.

Pod 8% VAT w Polsce podlegają: podstawowe produkty żywnościowe, m. in., owoce ziarnkowe i pestkowe, mięso, ryby; wybrane produkty medyczne; wybrane artykuły higieniczne; wybrane produkty rolnicze; gazety, dzienniki i czasopisma; usługi związane z chowem i hodowlą zwierząt (bez usług weterynaryjnych); remonty i roboty budowlano-montażowe; wybrane usługi gastronomiczne.

Pod 5% stawkę podatku od towarów i usług podlegają w Polsce: specyficzne produkty żywnościowe, np. niegazowane napoje bezalkoholowe, w których udział soku wynosi min. 20%; drukowane książki i mapy. Pełny wykaz produktów, które są objęte 5% stawką VAT w Polsce jest dostępny w załączniku nr 10 do Ustawy o VAT.

Zerowa stawka podatku VAT w Polsce, podobnie jak w wielu innych krajach Unii Europejskiej, dotyczy wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów oraz eksportu towarów.

Źródło: <https://taxology.co/pl/blog/podatek-vat-polska-2023/>

Podatki w Polsce [3/3]

W Polsce obowiązuje obecnie tymczasowa obniżka stawek VAT z racji sytuacji gospodarczej spowodowanej pandemią COVID-19. W efekcie, wybrane grupy towarów podlegają tymczasowo pod niższe stawki VAT:

- ❖ od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 roku mięso, ryby, nabiał, warzywa, owoce, mąka oraz tłuszcze zostały objęte stawką zerową;
- ❖ od 1 stycznia 2023 roku do 31 grudnia 2024 roku, 8% stawka VAT obejmuje towary wykorzystywane w produkcji rolnej, m. in., środki do poprawy jakości gleby i podłoża do upraw.

Źródło: <https://taxology.co/pl/blog/podatek-vat-polska-2023/>

Klin podatkowy

Podatki wraz z innymi daninami o charakterze paropodatkowym obciążają dochody z pracy i noszą miano klina podatkowego (ang. *tax wedge*). Stanowi on różnicę między całkowitymi kosztami pracy ponoszonymi przez pracodawcę w związku z wynagradzaniem za pracę zatrudnionego pracownika, a wynagrodzeniem netto, jakie on otrzymuje. Klin podatkowy jest więc sumą danin płaconych na rzecz państwa przez pracodawcę i pracownika z tytułu umowy o pracę.

[Klin podatkowy. Tyle naprawdę wynosi w Polsce - Money.pl](https://www.money.pl/gospodarka/premier-pochwalil-sie-najnizszym-klinem-podatkowym-w-oecd-a-jak-wyglada-rzeczywistosc-6892314197903936a.html)

<https://www.money.pl/gospodarka/premier-pochwalil-sie-najnizszym-klinem-podatkowym-w-oecd-a-jak-wyglada-rzeczywistosc-6892314197903936a.html>

Źródło: Ł. Ziembkowski, *Wpływ preferencji podatkowych na wysokość klina podatkowego w Polsce na tle państw Unii Europejskiej*, Debiuty Naukowe Studentów Szkoły Bankowej 2019 (19)

Wydatki a rozchody publiczne

Ustawa o finansach publicznych (art. 6) określa przeznaczenie środków publicznych na:

- ❖ wydatki publiczne,
- ❖ rozchody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Podział wydatków publicznych

Wydatki materialne

- Związane z zakupem przez władze publiczne dóbr i usług niezbędnych do spełniania przez nie funkcji statutowych.

Wydatki transferowe

- Niezwiązane bezpośrednio z ruchem towarów i usług, lecz będące najoczywistszym wyrazem redystrybucji dochodów przez państwo (emerytury, zasiłki, subwencje itp.).

Źródło: S. Owsiak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2013, s. 97.

Wydatki publiczne [1/3]

W budżetach są określone górne granice wydatków i rozchodów. Natomiast w planach finansowych wydatki mogą się zmieniać w trakcie ich realizacji, jeżeli zostaną osiągnięte wyższe od przewidywanych przychody, a zmiana wydatków nie spowoduje zwiększenia dotacji z budżetu oraz nie zmniejszy planowanych wpłat do budżetu.

Ustawa o finansach publicznych (art. 6) określa przeznaczenie środków publicznych na:

- ❖ wydatki publiczne,
- ❖ rozchody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Wydatki publiczne w u.f.p. nie zostały precyzyjnie zdefiniowane, ale można je podzielić na:

wydatki bieżące,

wydatki związane z obsługą długu publicznego,

wydatki majątkowe.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 139.

Wydatki publiczne [2/3]

Wydatki bieżące

Są związane z funkcjonowaniem sfery budżetowej. Są to koszty funkcjonowania państwa, związane z finansowaniem sektora publicznego oraz ze świadczeniami usług publicznych i społecznych.

Wydatki bieżące jednostek budżetowych obejmują:

- ❖ wynagrodzenia i uposażenia osób zatrudnionych w państwowych jednostkach budżetowych oraz składki naliczane od tych wynagrodzeń i uposażeń;
- ❖ zakup towarów i usług;
- ❖ koszty utrzymania oraz inne wydatki związane z funkcjonowaniem jednostek budżetowych i realizacją ich statutowych zadań;
- ❖ koszty zadań zleconych do realizacji jednostkom zaliczanym i niezaliczanym do sektora finansów publicznych, z wyłączeniem organizacji pozarządowych.

Wydatki związane z obsługą długu skarbu państwa

Obejmują w szczególności dwie płaszczyzny. Jedną z nich to wydatki związane z oprocentowaniem i dyskontem skarbowych papierów wartościowych, a także te dotyczące oprocentowania zaciągniętych kredytów i pożyczek. Drugą grupę obejmuje wydatki związane z udzielonymi przez skarb państwa poręczeniami i gwarancjami oraz koszty emisji papierów wartościowych.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 140.

Wydatki publiczne [3/3]

Wydatki majątkowe

Obejmują te związane z zakupem i objęciem akcji oraz wniesieniem wkładów do spółek prawa handlowego, a także wydatki inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych oraz dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji realizowanych przez inne jednostki.

Wydatki publiczne można klasyfikować także według innych kryteriów. W celu podkreślenia ich ekonomicznego charakteru wydatki publiczne dzielą się na:

wydatki rzeczywiste – obejmują wydatki bieżące i inwestycyjne. Związane są one głównie z zakupem usług, towarów i pracy oraz z realizacją inwestycji.

wydatki redystrybucyjne - zwane inaczej transferowymi, mają złożoną strukturę i przybierają charakter transferów wewnętrznych i zewnętrznych. Transfery wewnętrzne oznaczają wydatki, które ponoszą jedne podmioty sektora finansów publicznych na rzecz innych podmiotów tego sektora. Transfery zewnętrzne mają charakter redystrybucyjny. Polegają na zasilaniu podmiotów prywatnych (gospodarstw domowych, przedsiębiorstw). Wśród transferów zewnętrznych wyróżniamy transfery społeczne.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 140-141.

Wydatki budżetu państwa (art. 124 uofp) dzielą się na 6 podstawowych grup ekonomicznych:

- ❖ dotacje i subwencje;
- ❖ świadczenia na rzecz osób fizycznych;
- ❖ wydatki bieżące jednostek budżetowych;
- ❖ wydatki majątkowe;
- ❖ wydatki na obsługę długu skarbu państwa;
- ❖ wydatki na realizację programów finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 uofp;
- ❖ środki własne UE.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 141.

Deficyt budżetowy i źródła jego finansowania

Przez równowagę budżetową należy rozumieć taki stan budżetu, w którym wydatki znajdują pokrycie w dochodach. Stan równowagi budżetowej ma jednak znaczenie teoretyczne. Zgodnie z brzmieniem art. 7 uofp dodatnia różnica między dochodami publicznymi a wydatkami publicznymi, ustalona dla okresu rozliczeniowego stanowi nadwyżkę sektora finansów publicznych, a ujemna różnica jest deficytem sektora finansów publicznych.

Deficyt budżetowy, co do zasady, definiuje się jako nadwyżkę wydatków nad dochodami danego budżetu (w cyklu jednorocznym) lub też jako tę część wydatków budżetu która nie znajduje pokrycia w dochodach.

Wśród sposobów finansowania deficytu budżetowego, a tym samym zaspokajania potrzeb pożyczkowych państwa wyróżnia się najczęściej:

- ❖ emitowanie skarbowych papierów wartościowych nabywanych przez podmioty niebankowe, tzn. gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa niefinansowe i inwestorów instytucjonalnych,
- ❖ emitowanie skarbowych papierów wartościowych nabywanych przez banki komercyjne,
- ❖ korzystanie z kredytów banków komercyjnych,
- ❖ korzystanie z kredytów międzynarodowych instytucji finansowych,
- ❖ wpływy z prywatyzacji majątku państwowego.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 161-162.

Dług publiczny [1/2]

Ustawa z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych odpowiednio określa państwowy dług publiczny oraz dług skarbu państwa. **Państwowy dług publiczny** to wartość nominalna zadłużenia jednostek sektora finansów publicznych ustalona po wyeliminowaniu wzajemnych zobowiązań między jednostkami tego sektora. Przez **dług skarbu państwa** rozumie się wartość nominalną zadłużenia skarbu państwa. Przez wartość nominalną zobowiązania rozumie się wartość nominalną: wyemitowanych papierów wartościowych oraz zaciągniętej pożyczki, kredytu lub innego zobowiązania. Jest to kwota świadczenia głównego należna do zapłaty w dniu wymagalności zobowiązania.

Najważniejszą przyczyną długu są deficyty budżetowe. Państwowy dług publiczny obejmuje zobowiązania władz publicznych mogące wynikać z:

- ❖ wyemitowanych papierów wartościowych opiewających na wierzytelności pieniężne;
- ❖ zaciągniętych kredytów i pożyczek;
- ❖ przyjętych depozytów;
- ❖ wymagalnych zobowiązań (wynikających z odrębnych ustaw oraz prawomocnych orzeczeń sądów lub ostatecznych decyzji administracyjnych; uznanych za bezsporne przez właściwą jednostkę sektora finansów publicznych będącą dłużnikiem).

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 162.

Dług publiczny [2/2]

Zgodnie z postanowieniami Konstytucji RP zadłużenie sektora finansów publicznych nie może przekroczyć 3/5 (60%) wartości rocznego produktu krajowego brutto. Kontrolę nad przestrzeganiem tej zasady sprawuje Minister Finansów. Przekroczenie tego progu wymaga wprowadzenia, najpóźniej w terminie miesiąca od dnia ogłoszenia relacji, programu sanacyjnego mającego na celu ograniczenie tej relacji do poziomu poniżej 60%. Po osiągnięciu tego pułapu obowiązkiem rządu jest przyjęcie budżetu bez jakiegokolwiek deficytu.

Dodatkowo ustawa o finansach publicznych wprowadza dwie relacje długu publicznego w stosunku do PKB, dla których stosuje się program ostrożnościowy (jeżeli relacja państwowego długu publicznego do PKB jest większa od 55%, ale mniejsza od 60%). W przypadku osiągnięcia zadłużenia w wysokości 55 % rząd ma obowiązek podjąć działania mające na celu zredukowanie wysokości zobowiązań.

Źródło: <https://businessinsider.com.pl/finanse/makroekonomia/dlug-publiczny-czym-jest-jakie-niesie-za-soba-skutki/e5med25>.

Sposoby finansowania długu publicznego

Źródła pokrycia deficytu oraz potrzeb pożyczkowych budżetu państwa i deficytu budżetów jednostek samorządu terytorialnego:

Budżet	Przychody pochodzące z:
Budżet państwa	<ul style="list-style-type: none"> ❖ sprzedaży skarbowych papierów wartościowych na rynku krajowym i zagranicznym; ❖ kredytów zaciąganych w bankach krajowych i zagranicznych; ❖ pożyczek; ❖ prywatyzacji majątku skarbu państwa; ❖ kwot pochodzących ze spłat udzielonych kredytów i pożyczek; ❖ nadwyżki budżetu państwa z lat ubiegłych; ❖ nadwyżki budżetu środków europejskich, z zastrzeżeniem art. 118 ust. 4; ❖ innych operacji finansowych.
Budżet jednostki samorządu terytorialnego (JST)	<ul style="list-style-type: none"> ❖ sprzedaży papierów wartościowych wyemitowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego; ❖ kredytów; ❖ pożyczek; ❖ prywatyzacji majątku jednostki samorządu terytorialnego; ❖ nadwyżki budżetu jednostki samorządu terytorialnego z lat ubiegłych; ❖ wolnych środków jako nadwyżki środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu jednostki samorządu terytorialnego, wynikających z rozliczeń wyemitowanych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek z lat ubiegłych.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 168.

Dochody i wydatki budżetu państwa w Polsce w 2022 r. [1/2]

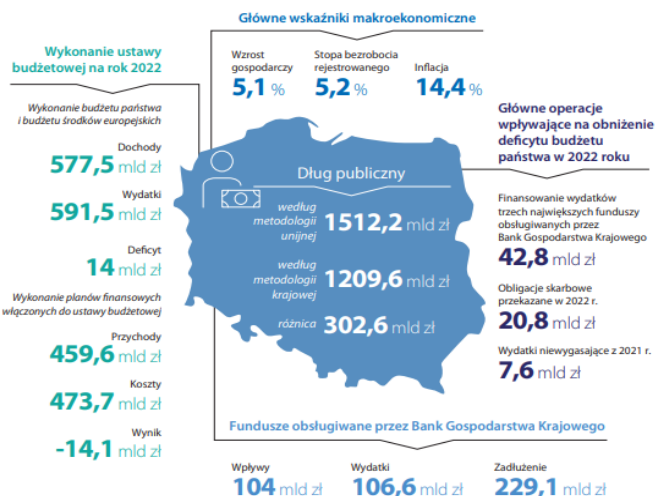
ZESTAWIENIE OGÓLNE Z WYKONANIA BUDŻETU PAŃSTWA ZA 2022 ROK

T R E Ś Ć	Budżet według ustawy budżetowej	Wykonanie
	w tysiącach złotych	
1. DOCHODY BUDŻETU PAŃSTWA	491 936 950	504 820 801
2. WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA	521 836 950	517 398 907
3. DEFICYT BUDŻETU PAŃSTWA	29 900 000	12 578 106
4. DOCHODY BUDŻETU ŚRODKÓW EUROPEJSKICH	85 946 771	72 716 320
5. WYDATKI BUDŻETU ŚRODKÓW EUROPEJSKICH	96 168 094	74 102 704
6. DEFICYT BUDŻETU ŚRODKÓW EUROPEJSKICH	10 221 323	1 386 384
7. PRZYCHODY BUDŻETU PAŃSTWA	581 896 105	461 784 406 ¹⁾
8. ROZCHODY BUDŻETU PAŃSTWA	541 774 782	447 819 916 ¹⁾

¹⁾ podana kwota zgodnie z art. 52 ust. 1a ustawy o finansach publicznych nie zawiera zobowiązań finansowych zaciąganych i spłacanych przez Ministra Finansów w tym samym roku budżetowym oraz operacji finansowych dokonywanych pomiędzy rachunkami Ministra Finansów, natomiast z zobowiązaniami finansowymi zaciąganych i spłacanych przez Ministra Finansów w tym samym roku budżetowym oraz operacjami finansowymi pomiędzy rachunkami Ministra Finansów przychody budżetu państwa wynoszą 13 716 317 532 tys. zł, a rozchody budżetu państwa wynoszą 13 702 353 042 tys. zł

[Sprawozdanie roczne za 2022 rok - Ministerstwo Finansów - Portal Gov.pl \(www.gov.pl\)](#)
<https://www.gov.pl/web/finanse/sprawozdanie-roczne-za-2022-rok>

Dochody i wydatki budżetu państwa w Polsce w 2022 r. [2/2]

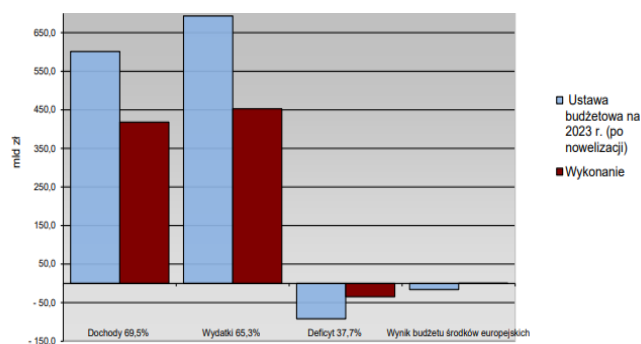
[Analiza wykonania budżetu państwa - Najwyższa Izba Kontroli \(nik.gov.pl\)](https://www.nik.gov.pl/kontrola/analiza-budzetu-panstwa/)
<https://www.nik.gov.pl/kontrola/analiza-budzetu-panstwa/>

Dochody i wydatki budżetu państwa w Polsce w 2023 r.

Za okres styczeń - wrzesień 2023 roku szacunkowe wykonanie budżetu państwa wyniosło:

dochody - 417.988,3 mln zł
 wydatki - 452.682,6 mln zł
 deficyt - 34.694,3 mln zł

Szacunek 2023 - Ministerstwo Finansów - Portal Gov.pl (www.gov.pl)
<https://www.gov.pl/web/finanse/szacunek-2023>

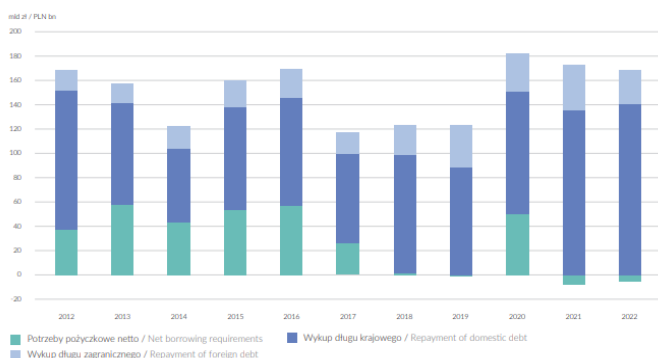
Dług publiczny w Polsce w 2022 r.

Potrzeby pożyczkowe brutto, tj. suma potrzeb netto i długu przypadającego do wykupu,

Raporty roczne - Ministerstwo Finansów - Portal Gov.pl (www.gov.pl)

<https://www.gov.pl/web/finanse/raporty-roczne2>

Wykres 5.3 / Chart 5.3
Potrzeby pożyczkowe brutto budżetu państwa w latach 2012-2022
Gross borrowing requirements of the State budget in 2012-2022

Dług publiczny w Polsce w II kwartale 2023 r.

Dług publiczny w Polsce liczony według kryteriów przyjętych przez rząd to 1,24 bln zł. Wyliczenia Eurostatu zamykają się kwotą 1,58 bln zł, a prognoza na koniec 2024 roku to ponad 2 bln zł.

(dlugpubliczny.org.pl)

<https://www.dlugpubliczny.org.pl/>

(Zadłużenie - Ministerstwo Finansów - Portal Gov.pl (www.gov.pl))

<https://www.gov.pl/web/finanse/zadluzenie>

Według krajowej metodologii na dług publiczny składa się zadłużenie trzech głównych filarów - budżetu państwa, samorządów i Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Nie uwzględnia ona: Polskiego Funduszu Rozwoju (PFR) i Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK). Kwoty, którymi operują PFR i BGK, nie są nadzorowane przez parlament.

Wg wyliczeń rządowych na koniec 2022 roku wskaźnik państwowego długu publicznego wyniósł 40,5 proc. PKB, a na koniec 2026 roku ma spaść do 39,9 proc.

W raporcie Eurostatu polski dług to 51,7 proc PKB w 2022 roku, a w 2026 roku wzrośnie do 55,7 proc.

Źródło: https://biznes.interia.pl/gospodarka/news-polski-dlug-gwaltownie-rosnie-wkrotce-moze-przekroczyc-pozio,nld,7027813#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome

Podstawy prawno-organizacyjne gospodarki finansowej samorządu terytorialnego

Samorząd terytorialny jest wyodrębnioną terytorialnie i zorganizowaną grupą społeczną, posiadającą własne, niezależne organy związane z realizacją zadań na rzecz tejże grupy społecznej, działającą samodzielnie w zakresie wyznaczonym prawem, podlegającą nadzorowi i kontroli określonych prawem, wchodzącą w skład administracji publicznej. Samorząd terytorialny jest częścią sektora publicznego, który w celu realizacji swoich zadań wykorzystuje środki publiczne.

Jednym z najważniejszych aktów regulujących funkcjonowanie samorządu jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., a także ratyfikowana przez Polskę Europejska Karta Samorządu Terytorialnego.

W Polsce występuje trójszczeblowy podział administracyjny jednostek samorządu terytorialnego:

województwa - największe pod względem zarządzanej powierzchni i liczby mieszkańców,

powiaty - jednostki średniej wielkości pod względem zarządzanej powierzchni i liczby mieszkańców,

gminy - jednostki najmniejsze pod względem zarządzanej powierzchni i liczby mieszkańców.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 194-195.

Według stanu na 1 stycznia 2023 r. podział administracyjny Polski obejmował:

16 województw,

314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu,

2477 gmin (w tym 302 gminy miejskie, 677 gmin miejsko-wiejskich i 1498 gmin wiejskich).

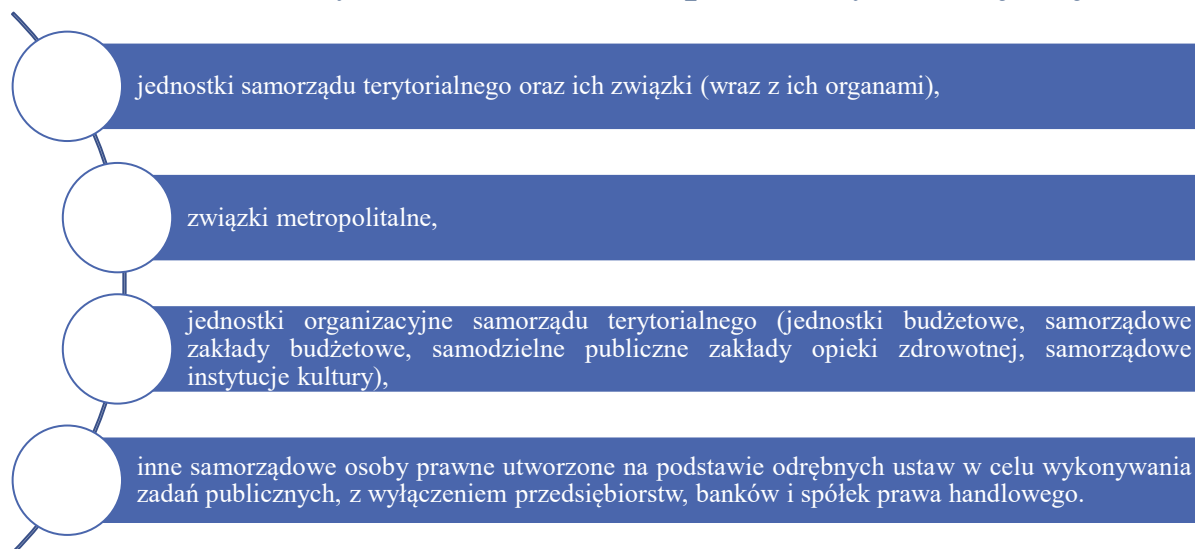
Źródło: <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/podzial-administracyjny-polski/>

Organy stanowiące i wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego

Organy stanowiące i wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego	Organ stanowiący	Organ wykonawczy	Przewodniczący organu wykonawczego
Województwo	Sejmik województwa	Zarząd województwa	Marszałek województwa
Powiat	Rada powiatu	Zarząd powiatu	Starosta powiatu
Gmina	Rada gminy	Wójt, burmistrz lub prezydent miasta	Wójt, burmistrz lub prezydent miasta

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 196.

Samorządowy sektor finansów publicznych obejmuje:

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 197.

Zadania jednostek samorządu terytorialnego [1/6]

zadania własne,

zadania zlecone,

zadania powierzone.

Zadania własne - ich wykonanie następuje na zasadzie domniemanej kompetencji i odbywa się na podstawie dostępnych, własnych środków finansowych.

Zadania własne dzielą się na dwie płaszczyzny:

- ❖ **obowiązkowe** (jednostka samorządu nie może zrezygnować z ich wykonywania, zobowiązana jest zabezpieczyć w budżecie środki na ich realizowanie w celu zapewnienia mieszkańcom usług publicznych o charakterze podstawowym, np. udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym);
- ❖ **fakultatywne** (jednostka samorządu realizuje je w takim zakresie, w jakim jest to możliwe ze względu na zasoby pieniężne dostępne w budżecie oraz potrzeby zgłaszane przez mieszkańców, np. przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych).

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 198-199.

Zadania jednostek samorządu terytorialnego [2/6]

Zadania zlecone - to zadania publiczne wynikające z uzasadnionych i usankcjonowanych potrzeb państwa, ustawowo przekazane do wykonania przez jednostki samorządu terytorialnego. Samorząd nie ma możliwości odmowy wykonania zadań zleconych z powodu braku środków finansowych lub niewystarczającej ich puli. Nadzór nad wykonaniem zadań zleconych leży w gestii przedstawiciela administracji rządowej w terenie, którym jest wojewoda.

Zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (wybrany zakres):

Ustawa	Organ	Kompetencja
Ewidencja ludności i dowody osobiste	Wójt jako organ administracji	Rozstrzyganie wątpliwości co do charakteru pobytu
Ewidencja ludności i dowody osobiste	Wójt jako organ administracji	Występowanie o nadanie numeru PESEL
Pomoc osobom uprawnionym do alimentów	Wójt jako organ administracji	Przeprowadzanie wywiadu alimentacyjnego
Ustawa o gospodarce nieruchomościami	Starosta	W odniesieniu do nieruchomości skarbu państwa ewidencjonowanie nieruchomości zgodnie z katastrum nieruchomości
Ustawa o lasach	Starosta	Wydawanie decyzji w sprawie zmiany lasu na użytek rolny w stosunku do lasów niestanowiących własności skarbu państwa
Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów	Starosta	Zatrudnienie powiatowego rzecznika praw konsumentów

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 199.

Zadania jednostek samorządu terytorialnego [3/6]

Zadania powierzone - to zadania przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego w drodze umowy lub porozumienia. Są to czynności realizowane samodzielnie lub wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, a ich zakres i wielkość określa umowa.

Obok podziału zadań ze względu na kompetencje jednostek samorządu terytorialnego (własne, zlecone, powierzone) spotykane są także inne podziały:

1) ze względu na charakter zadania wyróżnia się zatem:

- ❖ **zadania bezpośrednie**, które mają bezpośredni wpływ na zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej (np. lokalny transport czy też zaopatrzenie w wodę),
- ❖ **zadania pośrednie** (pomocnicze), które warunkują wykonanie zadań bezpośrednich (np. utrzymanie sekretariatu urzędu);

2) ze względu na czas trwania wyróżnia się:

- ❖ **zadania kontynuowane** (np. edukacja publiczna),
- ❖ **zadania nowe** (np. budowa basenu komunalnego, budowa drogi).

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 200.

Zadania jednostek samorządu terytorialnego [4/6]

Zadania własne gminy

Zgodnie z treścią art. 7.1 Ustawy o samorządzie gminnym zadania własne obejmują w szczególności sprawy:

- 1)ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz; 3a) działalności w zakresie telekomunikacji;
- 4) lokalnego transportu zbiorowego;
- 5) ochrony zdrowia;
- 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych; 6a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 7) gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- 8) edukacji publicznej;
- 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- 11) targowisk i hal targowych;
- 12) zieleni gminnej i zadrzewień;
- 13) cmentarzy gminnych;
- 14) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego;
- 15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- 16) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej;
- 17) wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;
- 18) promocji gminy itd/.

Źródło: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/samorząd-gminny-16793509/art-7>

Zadania jednostek samorządu terytorialnego [5/6]

Zadania własne powiatu

Zgodnie z treścią art. 4.1 powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie:

- 1) edukacji publicznej;
- 2) promocji i ochrony zdrowia;
- 3) pomocy społecznej; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 4) polityki prorodzinnej;
- 5) wspierania osób niepełnosprawnych; polityki senioralnej;
- 6) transportu zbiorowego i dróg publicznych;
- 7) kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 8) kultury fizycznej i turystyki;
- 9) geodezji, kartografii i katastru;
- 10) gospodarki nieruchomościami;
- 11) administracji architektoniczno-budowlanej;
- 12) gospodarki wodnej;
- 13) ochrony środowiska i przyrody;
- 14) rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego;
- 15) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli;
- 16) ochrony przeciwpowodziowej,
- 17) przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy;
- 18) ochrony praw konsumenta;
- 19) utrzymania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- 20) obronności;
- 21) promocji powiatu itd.

Źródło: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/samorząd-powiatowy-16799844/art-4>

Zadania jednostek samorządu terytorialnego [6/6]

Zadania własne województwa

Samorząd województwa wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawą o samorządzie województwa w art. 14:

- 1) edukacji publicznej, w tym szkolnictwa wyższego;
- 2) promocji i ochrony zdrowia;
- 3) kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 4) pomocy społecznej; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 5) polityki prorodzinnej; polityki senioralnej;
- 6) modernizacji terenów wiejskich;
- 7) zagospodarowania przestrzennego;
- 8) ochrony środowiska;
- 9) transportu zbiorowego i dróg publicznych;
- 10) kultury fizycznej i turystyki;
- 11) ochrony praw konsumentów;
- 12) obronności;
- 13) bezpieczeństwa publicznego;
- 14) przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy; działalności w zakresie telekomunikacji;
- 15) ochrony roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy.

Źródło: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/samorząd-województwa-16799842/art-14>

Dochody jednostek samorządu terytorialnego [1/4]

Zamieszczone w Konstytucji RP oraz Europejskiej Karcie Samorządu Terytorialnego aspekty dotyczące zasad finansowych samorządu terytorialnego zostały uszczegółowione w ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Zgodnie z treścią ustawy dochodami obligatoryjnymi jednostek samorządu terytorialnego są:

- dochody własne;
- subwencje ogólne;
- dotacje celowe z budżetu państwa.

Według zapisów tego aktu prawnego do dochodów fakultatywnych (potencjalnych) jednostek samorządu terytorialnego zalicza się:

- ❖ środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi,
- ❖ środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej,
- ❖ inne środki określone w przepisach.

Źródło: M. Podstawka (red.), *Finanse*, PWN, Warszawa 2017, s. 204.

Dochody jednostek samorządu terytorialnego [2/4]

Źródła dochodów własnych gminy art. 4 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego

1. 1) wpływy z podatków (od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych);
  - 1a) wpływy z dodatkowego zobowiązania podatkowego związanego z unikaniem opodatkowania w podatkach określonych w pkt 1 lit. a-d;
  - 2) wpływy z opłat (skarbowej, targowej, miejscowej, uzdrowiskowej i od posiadania psów, reklamowej, eksploatacyjnej - w części określonej w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1072, 1261 i 1504), innych stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów);
  - 3) dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych;
  - 4) dochody z majątku gminy;
  - 5) spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
  - 6) dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach;
  - 7) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
  - 8) odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
  - 9) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy;
  - 10) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
  - 11) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego;
  - 12) inne dochody należne gminie na podstawie odrębnych przepisów.
2. Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, od podatników tego podatku zamieszkających na obszarze gminy wynosi 39,34%, z zastrzeżeniem art. 89.
3. Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze gminy, wynosi 6,71%.

Źródło: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/dochody-jednostek-samorządu-terytorialnego-17062567/art-4>

Dochody jednostek samorządu terytorialnego [3/4]

Źródła dochodów własnych powiatu art. 5 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego

1. 1) wpływy z opłat stanowiących dochody powiatu, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów;
- 2) dochody uzyskiwane przez powiatowe jednostki budżetowe oraz wpłaty od powiatowych zakładów budżetowych;
- 3) dochody z majątku powiatu;
- 4) spadki, zapisy i darowizny na rzecz powiatu;
- 5) dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach;
- 6) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 7) odsetki od pożyczek udzielanych przez powiat, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 8) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody powiatu;
- 9) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych powiatu, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 10) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego;
- 11) inne dochody należne powiatowi na podstawie odrębnych przepisów.
2. Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze powiatu wynosi 10,25%.
3. Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze powiatu, wynosi 1,40%.

Źródło: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/dochody-jednostek-samorządu-terytorialnego-17062567/art-5>

Dochody jednostek samorządu terytorialnego [4/4]

Źródła dochodów własnych województwa art. 6 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego

1. 1) dochody uzyskiwane przez wojewódzkie jednostki budżetowe oraz wpłaty od wojewódzkich zakładów budżetowych;
- 2) dochody z majątku województwa;
- 3) spadki, zapisy i darowizny na rzecz województwa;
- 4) dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach;
- 5) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 6) odsetki od pożyczek udzielanych przez województwo, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 7) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody województwa;
- 8) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych województwa, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 9) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego;
- 10) inne dochody należne województwu na podstawie odrębnych przepisów.
2. Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze województwa wynosi 1,60%.
3. Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze województwa, wynosi 14,75%.

Źródło: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/dochody-jednostek-samorządu-terytorialnego-17062567/art-6>

Subwencje - definicja

Subwencje (łac. *subsidium*, *subventino*) - transfer środków pieniężnych przekazywany z budżetu państwa (wydatek) w celu zwiększenia zasobów finansowych jednostki samorządu terytorialnego z uwagi na zbyt niskie dochody uzyskiwane ze źródeł własnych.

Podział subwencji ogólnej na części oraz jej przeznaczenie art. 7 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego :

1. 1) **dla gmin:**

- a) wyrównawczej,
- b) równoważącej;

2) **dla powiatów:**

- a) wyrównawczej,
- b) równoważącej;

3) **dla województw:**

- a) wyrównawczej,
- b) regionalnej;

4) oświatowej - dla gmin, powiatów i województw;

5) rozwojowej - dla gmin, powiatów i województw.

2. Jednostki samorządu terytorialnego dokonują, na zasadach określonych w ustawie, wpłat do budżetu państwa.

3. O przeznaczeniu środków otrzymanych z tytułu subwencji ogólnej decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Źródło: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/dochody-jednostek-samorządu-terytorialnego-17062567/art-7>

Subwencje - rodzaje

Subwencja ogólna :

- ❖ wyrównawcza - stanowi zasadniczą część subwencji ogólnej i w całości jest finansowana ze środków budżetu państwa. Umożliwia ona porównanie i ustalenie, które JST są silne, a które słabe finansowo, wyznaczając wymierne przesłanki subwencjonowania lub dotowania. Otrzymują ją JST o słabszej kondycji ekonomicznej, gdzie wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca są większe niż dochody (na 1 mieszkańca).
- ❖ równoważąca – dotyczy obciążeń JST nowymi zadaniami związanymi z pomocą społeczną oraz dodatkami mieszkaniowymi. Subwencja ta stanowi formę ubezpieczenia systemu dochodów samorządu JST.
- ❖ oświatowa - kwota tej subwencji jest określana przez parlament corocznie w ustawie budżetowej i dotyczy ogółu jednostek samorządów.

Źródło: A. Świrski (2008), Subwencje jako źródło dochodów gminy, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 65, 167-180.

Dochody JST w latach 2018-2022 [1/3]

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Wykonanie w mln zł					
Dochody ogółem	251 864,4	278 507,1	304 930,1	333 409,1	345 672,9
dochody własne	124 042,1	135 768,6	146 356,5	158 619,6	175 206,0
dotacje ogółem	71 374,5	80 993,0	91 544,21	92 471,1	95 549,9
subwencja ogólna	56 429,7	61 745,5	67 029,41	82 318,4	74 917,1
PLAN w mln zł					
Dochody ogółem	255 559,0	281 292,1	303 742,8	324 567,0	354 622,3
dochody własne	121 648,3	134 175,1	140 916,3	150 168,9	174 776,8
dotacje ogółem	77 523,7	85 412,7	95 821,3	95 950,3	105 014,6
subwencja ogólna	56 387,0	61 704,3	67 005,3	78 447,8	74 830,8

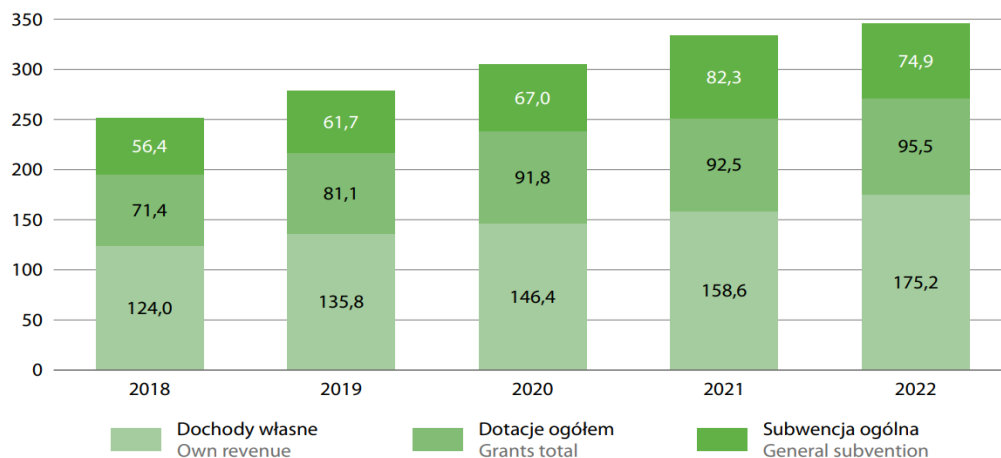
Główny Urząd Statystyczny /
Obszary tematyczne / Rachunki
narodowe / Statystyka sektora
instytucji rządowych i
samorządowych / Gospodarka
finansowa jednostek samorządu
terytorialnego 2022
<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorządu-terytorialnego-2022,5,19.html>

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorządu-terytorialnego-2022,5,19.html>

Dochody JST w latach 2018-2022 [2/3]

Dochody JST Revenue of JST

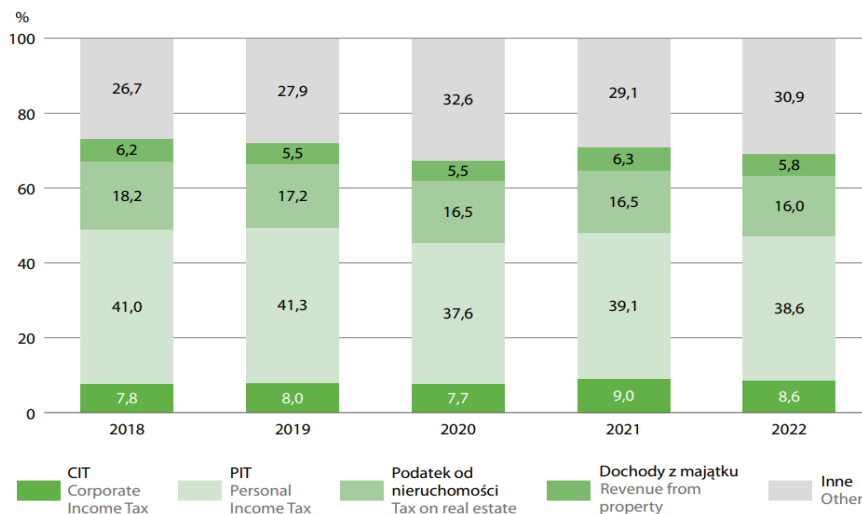
mln zł
bn PLN

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorządu-terytorialnego-2022,5,19.html>

Dochody JST w latach 2018-2022 [3/3]

Struktura dochodów własnych JST
Structure of JST own revenue

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 31-36

Subwencja ogólna JST w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Wykonanie w mln zł					
Subwencja ogólna	56 429,7	61 745,5	67 029,4	82 318,4	74 917,1
część wyrównawcza	10 707,1	11 858,5	13 235,2	14 239,1	14 712,3
część oświatowa	43 075,1	46 899,4	50 156,6	52 222,8	55 942,2
część rekompensująca	2,0	0,1	11,2	3,2	3,2
część równoważąca	1 721,0	1 838,0	2 013,8	2 135,2	2 188,6
część regionalna	376,4	509,4	592,6	638,8	885,0
uzupełnienie subwencji ogólnej	548,2	640,2	1 020,0	13 079,4	1 185,9

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 43

Środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Wykonanie w mln zł					
Ogółem	16 818,7	22 129,4	19 292,1	15 442,2	16 705,3
środki z UE na finansowanie programów i projektów unijnych	1 735,4	2 501,4	1 642,8	1 433,2	1 859,8
środki z budżetu państwa lub inne na współfinansowanie programów i projektów unijnych	1 324,5	2 318,1	1 764,9	1 526,7	1 485,0
płatności z budżetu środków europejskich (od 1 stycznia 2011 r.)	13 758,8	17 309,9	15 884,4	12 482,3	13 360,5

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 44

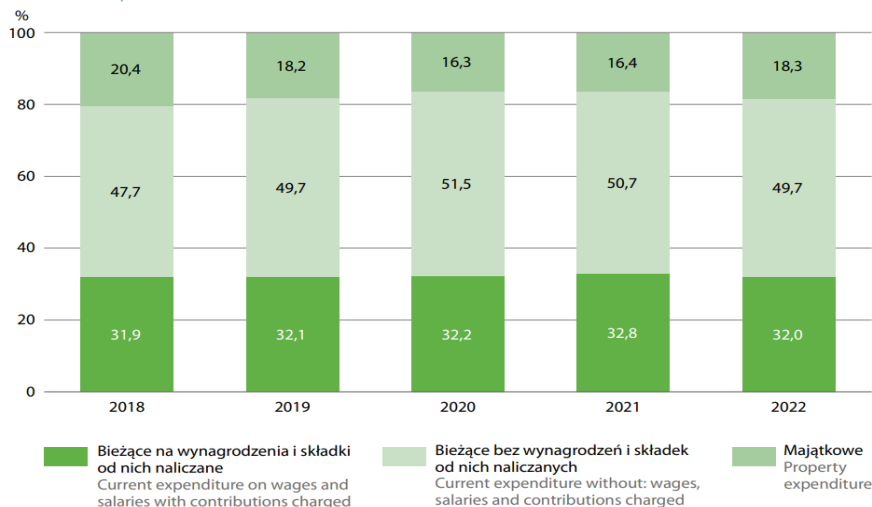
Wydatki JST w latach 2018-2022 [1/2]

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Wykonanie w mln zł					
JST ogółem	259 386,3	280 209,0	299 240,6	315 967,3	353 852,8
Gminy	127 132,8	135 316,9	143 716,6	152 789,0	175 500,6
Miasta na prawach powiatu	87 014,6	96 885,5	103 502,2	108 203,5	114 568,1
Powiaty	28 656,6	29 630,7	32 313,9	34 172,7	40 003,2
Województwa	16 582,3	18 376,0	19 708,0	20 802,1	23 780,8
PLAN w pln zł					
JST ogółem	278 439,3	299 725,2	324 912,3	343 995,5	387 506,0
Gminy	136 591,1	145 489,9	157 187,5	168 209,3	196 511,2
Miasta na prawach powiatu	92 779,2	102 622,2	110 861,9	115 172,5	121 726,7
Powiaty	30 736,4	31 886,0	35 257,9	37 650,6	43 608,1
Województwa	18 332,6	19 727,0	21 605,0	22 963,2	25 659,9

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 47

Wydatki JST w latach 2018-2022 [2/2]

Struktura wydatków JST
Structure of expenditure of JST

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 51

Wydatki JST na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Wykonanie w mln zł					
Ogółem	25 352,3	25 288,2	23 982,0	21 661,3	21 077,5
na finansowanie programów i projektów unijnych ze środków UE	1 860,4	1 810,9	1 606,4	1 934,5	1 931,0
na współfinansowanie programów i projektów unijnych stanowiące krajowy wkład publiczny	8 129,0	8 550,4	7 850,0	7 343,9	6 873,5
na finansowanie wydatków z budżetu środków europejskich (od 1 stycznia 2011 r.)	15 363,0	14 926,9	14 525,6	12 382,9	12 272,9

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 52

Wynik budżetów JST w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Wykonanie w mln zł					
JST ogółem	-7 359,8	-1 701,9	5 689,5	17 441,8	-8 179,8
Gminy	-5 707,2	-155,3	5 373,9	10 694,7	-3 687,1
Miasta na prawach powiatu	-1 506,8	-2 991,1	-3 187,7	2 842,1	-4 371,8
Powiaty	-697,2	1 065,6	2 254,7	1 880,6	-982,8
Województwa	371,4	379,0	1 248,6	2 024,5	861,9

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 56

Liczba JST z nadwyżką i deficytem budżetowym w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba JST z nadwyżką budżetową					
Gminy	683	1 356	1 922	2 119	1 136
Miasta na prawach powiatu	18	22	31	49	9
Powiaty	109	237	276	263	120
Województwa	7	11	13	16	10
Liczba JST z deficytem budżetowym					
Gminy	1 729	1 054	489	292	1 275
Miasta na prawach powiatu	48	44	35	17	57
Powiaty	205	77	38	51	194
Województwa	9	5	3	0	6

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/statystyka-sektora-instytucji-rzadowych-i-samorzadowych/gospodarka-finansowa-jednostek-samorzadu-terytorialnego-2022,5,19.html> ; s. 57

W6: Finanse przedsiębiorstw. Majątek i źródła jego finansowania. Mierniki oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw.
